

Warszawa, 6 ~~kwietnia~~ 2016 r.

Sekretarz Stanu

DWOiP-I-072-19/16/5

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2016 -09- 13
ZAL.	NR

Pan

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

W odpowiedzi na pismo z dnia 4 maja 2016 r. znak: IX.517.908.2016.MK dotyczące udzielania pomocy postpenitencjarnej finansowanej ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (dalej: Fundusz) na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 września 2015 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (dalej: rozporządzenie), uprzejmie informuję, co następuje.

Na wstępie podnieść należy, iż przepisy rozporządzenia nie ograniczają możliwości udzielania jednorazowej pomocy, której podstawą są przepisy art. 166 § 3 i 4 oraz art. 167a § 3 k.k.w., tj. pomocy pieniężnej w chwili zwolnienia, w wysokości do 1/3 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników lub jej odpowiedniego ekwiwalentu w postaci stosownej do pory roku odzieży, bielizny, obuwia, biletu na przejazd lub artykułów żywnościowych na czas podróży. Tym samym nie można zgodzić się z twierdzeniem, iż pomoc postpenitencjarna udzielana przez Służbę Więzienną ogranicza się wyłącznie do skazanych objętych okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 k.k.w., a w przypadku pozostałych skazanych – wyłącznie do świadczeń określonych w § 30 ust. 1 pkt 3-6 i 9 rozporządzenia.

Rozpatrując zagadnienie pomocy osobom pozbawionym wolności zauważyć należy, iż pomoc postpenitencjarna jest istotnym elementem ułatwiającym społeczną readaptację skazanych, jednakże nie może być z nią utożsamiana. Pojęcie pomocy postpenitencjarnej jest pojęciem węższym od pojęcia pomocy w społecznej readaptacji skazanych na karę pozbawienia wolności. Społeczna readaptacja skazanych rozpoczyna się już od momentu przyjęcia do jednostki penitencjarnej i jest realizowana przez różnorodne działania Służby

Więziennej, obejmujące zadania w szczególności: w zakresie nauki, podnoszenia umiejętności życiowych i społecznych, pracy na terenie jednostek penitencjarnych, zajęć sportowych, uczestnictwa w organizowanych imprezach kulturalnych itp. Zakres oraz długość oddziaływań penitencjarnych służących społecznej readaptacji skazanych zależy w głównej mierze od wymiaru kary oraz stopnia demoralizacji skazanego. Wskazać ponadto należy, iż zdecydowana większość oddziaływań penitencjarnych służących społecznej readaptacji skazanych nie jest finansowana ze środków Funduszu.

Istotą pomocy postpenitencjarnej jest zaś jej doraźny i niezbędny charakter, stąd też co do zasady skierowana jest do osób zwalnianych z zakładów karnych i aresztów śledczych mając za zadanie zabezpieczenie funkcjonowania tych osób w społeczeństwie do czasu podjęcia pracy lub uzyskania pomocy z instytucji świadczących pomoc społeczną. Pomoc taka – w odróżnieniu od działań związanych ze społeczną readaptacją, realizowanych w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności, może mieć postać jednorazowego świadczenia (np. w postaci odzieży odpowiedniej do pory roku, w którą wyposaża się zwalnianego z zakładu karnego), jak również może zostać skierowana do osoby, która generalnie nie wymaga działań readaptacyjnych z uwagi na krótki okres przebywania w izolacji penitencjarnej.

Zgodnie z art. 43 § 8 pkt 2 k.k.w. pomocy postpenitencjarnej udziela się „osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz członkom ich rodzin”. Cytowany przepis wskazuje, że pomoc postpenitencjarna ze środków Funduszu nie jest udzielana wszystkim osobom pozbawionym wolności, ale wyłącznie „zwalnianym”, tj. takim, którzy w niedługim czasie opuszczą zakład karny z uwagi na koniec kary czy uzyskanie warunkowego przedterminowego zwolnienia. Biorąc powyższe pod uwagę, skazany zaraz po przyjęciu do zakładu karnego nie jest osobą „zwalnianą” z tego zakładu, tym samym nie istnieje żaden argument wynikający z celów tej pomocy (określony w art. 41 k.k.w.) przemawiający za jej udzielaniem już od momentu przyjęcia do zakładu karnego. Zauważyć przy tym należy, iż w czasie odbywania kary osadzeni mają zapewnione wszelkie potrzeby bytowe. Finansowanie pomocy z Funduszu osobom odbywającym wieloletnie wyroki już na początku trwania kary powodowałoby nieefektywne, z uwagi na cel istnienia Funduszu, wydatkowanie środków przeznaczonych dla osób przygotowujących się do zwolnienia.

Zgodnie z art. 164 § 2 k.k.w., okres przygotowania skazanego do życia po zwolnieniu może ustanowić sąd penitencjarny również w postanowieniu o odmowie warunkowego zwolnienia – jeżeli uzna to za niezbędne. Co więcej, wyznaczenie takiego okresu nie

wyklucza ponownego jego wyznaczenia w kolejnym postanowieniu o odmowie warunkowego zwolnienia lub o jego udzieleniu. Co za tym idzie osoby takie nie tylko nie są wykluczone z uzyskania pomocy z Funduszu, ale istnieje możliwość by uzyskiwały ją kilkakrotnie, jeżeli istnieje taka potrzeba.

Ponadto, zgodnie z § 32 ust. 6 rozporządzenia, w programie wolnościowym ustala się jedynie „formę pomocy, czas trwania świadczenia oraz warunki jej stosowania na rzecz skazanego”. Nie wynika z tego, że pomoc taka jest limitowana do czasu trwania programu wolnościowego, zwłaszcza, że ust. 2 wskazanego przepisu stanowi, iż osobom zwalnianym z zakładów karnych lub aresztów śledczych, a także członkom ich rodzin udziela się pomocy nie dłużej niż przez okres 3 miesięcy od dnia zwolnienia, chyba, że konieczność przedłużenia tego okresu do 6 miesięcy wynika ze szczególnych okoliczności takich jak choroba lub czasowa niezdolność do pracy. W związku z tym pomoc taka może trwać również po ukończeniu okresu przygotowania do zwolnienia, jeżeli zajdzie taka potrzeba (zmieni się jedynie organ udzielający pomocy, albowiem osobom zwolnionym pomocy udzielają kuratorzy sądowi).

W przypadku tymczasowo aresztowanych zauważyć należy, że środek ten co do zasady jest krótkotrwały, stosowany w ostateczności, a jedną z zasad jego stosowania jest zasada minimalizmu. Mając to na uwadze wydaje się, że udzielanie pomocy z Funduszu osobom tymczasowo aresztowanym nie jest zasadne. Powrót do życia po tymczasowym aresztowaniu jest również ułatwiony np. z uwagi na obowiązek przywrócenia takiej osoby do pracy, jeżeli postępowanie karne zostało umorzone lub gdy zapadł wyrok uniewinniający, a pracownik zgłosił swój powrót do pracy w ciągu 7 dni od dnia uprawomocnienia się orzeczenia (art. 66 Kodeksu pracy). Niezależnie od powyższego, tymczasowo aresztowani, zwalniani z aresztów śledczych, mogą uzyskać jednorazową pomoc na podstawie art. 166 § 3 oraz art. 167a § 3 k.k.w., albowiem – zgodnie z art. 209 k.k.w., do wykonywania tymczasowego aresztowania stosuje się odpowiednio przepisy odnoszące się do wykonywania kary pozbawienia wolności (przepisy rozdziału XV k.k.w. nie ograniczają możliwości uzyskania takiej pomocy).

Jeżeli zaś chodzi o kwestię udzielania tzw. pomocy postpenitencjarnej osobom, wobec których stosowane są środki zabezpieczające w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym, obecnie obowiązujące przepisy takiej możliwości nie przewidują, a ewentualne rozszerzenie zakresu pomocy na te osoby w przepisach rozporządzenia stanowiłoby przekroczenie upoważnienia ustawowego.

Pomoc takim osobom ze środków Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej przewidywały co prawda przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 września 1998 r. *w sprawie szczegółowych zasad i trybu udzielania pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz ich rodzinom, a także pokrzywdzonym przestępstwem i ich rodzinom, jak również szczegółowych zasad i trybu tworzenia funduszu pomocy postpenitencjarnej oraz przeznaczania środków z tego funduszu na taką pomoc* (Dz. U. Nr 124, poz. 823). Ówczesne upoważnienie do wydania tego rozporządzenia stanowiło, że:

„Minister Sprawiedliwości określa (...) zasady i tryb udzielania pomocy osobom pozbawionym wolności oraz zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz ich rodzinom”.

Na mocy ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zmianie ustawy *o finansach publicznych oraz o zmianie niektórych ustaw* (Dz. U. Nr 273, poz. 2703) zmianie uległa delegacja ustawowa i w nowym brzmieniu użyto zwrotu:

„Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, zakres i tryb udzielania pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych, rodzinom tych osób, pokrzywdzonym przestępstwem i ich rodzinom, a także sposób podziału środków Funduszu, z uwzględnieniem terminów i rodzajów świadczeń w ramach udzielanej pomocy oraz sposobu ich rozliczania”.

Przepisy rozporządzenia wydanego na mocy powołanego upoważnienia nie przewidywały już możliwości udzielania pomocy postpenitencjarnej na rzecz osób, wobec których stosowane są środki zabezpieczające. Obecnie obowiązujący przepis art. 43 § 19 k.k.w., zawierający upoważnienie ustawowe do wydania przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia wykonawczego, zasadniczo powieliła zasadę obowiązującą od roku 2004:

„Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia (...) tryb udzielania pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz członkom ich rodzin (...)”.

Zmieniona delegacja ustawowa nie obejmuje zatem osób pozbawionych wolności w zakładach zamkniętych, wobec których stosowane są środki zabezpieczające. Ewentualne rozszerzenie pomocy na te osoby, finansowanej ze środków Funduszu, mogłoby zatem nastąpić poprzez stosowną zmianę Kodeksu karnego wykonawczego.

Obecna sytuacja istotnie stawia w lepszej sytuacji osoby zwalniane z jednostek penitencjarnych, pomimo faktu, iż podstawą pozbawienia wolności w zakładach karnych jak i w zakładach zamkniętych są przepisy materialnoprawne tej samej ustawy. Należałoby zatem

rozważyć wprowadzenie regulacji, która nie wykluczałaby możliwości uzyskania niezbędnej pomocy przez osoby detencjonowane i zwalniane z zakładów zamkniętych. Z uwagi na fakt, iż zakłady psychiatryczne nie są jednostkami organizacyjnymi podległymi Ministrowi Sprawiedliwości, pomoc osobom, wobec których stosowane są środki zabezpieczające w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym oraz zwalnianym z tych zakładów, powinna być finansowana ze środków innych niż Fundusz. Bardziej korzystnym rozwiązaniem wydaje się zapewnienie osobom detencjonowanym, w trakcie wykonywania wobec nich środków zabezpieczających, możliwości uzyskiwania świadczeń pomocy społecznej na podstawie ustawy *o pomocy społecznej*. Drugim z ewentualnych rozwiązań mogłoby być rozszerzenie praw tych osób poprzez wprowadzenie stosownych zmian w ustawie *o ochronie zdrowia psychicznego*.

2

SEKRETARZ STANU
w Ministerstwie Sprawiedliwości

Patryk Jaki

MOiP-I-072-18/16

160812-00030

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2016 -09- 13
Zał.	NR

Pau

Adam Zodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich
Al. Solidarności 77
00-090 Warszawa